

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Fråga om en domstols handläggning av frågor om sekretess i en dom rörande ansvar för sexualbrott

---

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 3 november 2003, framförde AA klagomål mot Malmö tingsrätts handläggning av ett brottmål. Hon var missnöjd bl.a. med att hennes namn hade angivits i tingsrättens dom i målet trots att namnet borde ha varit skyddat av sekretess.

Utredning

Dagboksbladet, ansökan om stämning, domen och vissa andra handlingar i tingsrättens mål infordrades och granskades.

Av handlingarna framgick bl.a. följande.

AA var målsägande i ett mål om våldtäkt vid Malmö tingsrätt. Tingsrätten höll, under ledning av rådmannen BB, huvudförhandling i målet den 17–19 mars 2003. Den 24 mars 2003 meddelades dom i målet varvid åtalet mot de två tilltalade männen ogillades. Under rubriken Yrkanden m m i domen redovisade tingsrätten bl.a. delar av den gärning som åtalet avsåg och målsägandens yrkande om skadestånd. Målsägandens identitet framgick inte i denna del av domen. Vidare redogjorde tingsrätten under rubriken Domskäl för de tilltalades inställning till åtalet. I denna redogörelse angav tingsrätten målsägandens namn. Domskälen i övrigt, återstående delar av gärningsbeskrivningen liksom delar av en skiljaktig mening framgick av en bilaga till domen. Denna bilaga angavs vara hemlig. I domslutet förordnade tingsrätten bl.a. att sekretessen enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) för alla uppgifter i målet, utom domslutet och stämningsansökan, skulle bestå.

Ärendet remitterades därefter till tingsrätten för upplysningar och yttrande enligt följande.

- a) Vilka rättsliga överväganden föregick beslutet att sekretessbelägga delar av den gärning som åtalet avsåg?

- b) Vilka rättsliga överväganden föregick beslutet att sekretessbelägga domskälen och den skiljaktiga meningen i den omfattning som tingsrätten gjorde, särskilt i fråga om konklusionen i domskälen?
- c) Vilken var tingsrättens avsikt med sekretessförordnandet i domslutet?
- d) Av vilken anledning framgick målsägandens namn av den del av domen som var offentlig?

Tingsrätten (lagmannen CC) inkom med yttrande till vilket var fogat upplysningar från chefsrådmannen DD och BB.

BB upplyste i huvudsak följande.

a) Åklagaren hade jämlikt 9 kap. 16 § sekretesslagen hemligstämplat del av gärningsbeskrivningen i stämningsansökan. Målet rör våldtäkt och ett offentliggörande av gärningsbeskrivningen i denna del skulle kunna vara till nackdel för målsäganden. Jag accepterade som rotelinnehavare åklagarens bedömning i denna del och beslutade att motsvarande sekretess skulle gälla hos domstolen.

b) Det är vanligt att domstolen sekretessbelägger berättelser i mål om sexualbrott. Mindre vanligt är att de egentliga domskälen och skäl för en skiljaktig mening får omfattas av sekretess. Omständigheterna kring gärningen har av domstolen bedömts som särskilt känsliga ur integritetssynpunkt, eftersom det här inte är fråga om en överfallsvåldtäkt. Beskrivningen av vad som inträffat innehåller en utförlig redogörelse för parternas personliga och intima förhållanden under en inte helt kort tidsperiod. De egentliga domskälen är mycket utförliga och resonerade. Tingsrätten har därför bedömt att målsäganden skulle kunna lida skada av att de blev offentliga och beslutade om sekretess i en ovanligt stor omfattning, som ett resultat av den bedömning som domstolen måste göra i varje enskilt fall. Tingsrätten har därvid ansett att en avidentifiering av namnet inte var tillräcklig.

c) Sekretessförordnandet i domslutet som anger att "Sekretessen enligt 9 kap 16 § sekretesslagen (1980:100) för alla uppgifter i målet, utom domslutet och stämningsansökan, skall bestå" motsvarar inte vedertagen praxis utan borde vara mera preciserat. På grund av speciella arbetsförhållanden och tidsbrist har jag valt en felaktig formulering av domslutet i denna del.

d) Tingsrättens avsikt har varit att hålla målsägandens namn hemligt. Trots detta har på grund av olyckliga omständigheter hennes namn ändå kommit att avslöjas i den del av domen som var offentlig. Detta är inte på något sätt ursäktligt, men har en speciell bakgrund av samverkande olyckliga omständigheter.

Detta sammanhänger med de speciella arbetsförhållanden som rått vid den aktuella tidpunkten. Tingsrättens lokaler var under en tid av knappt ett och ett halvt år föremål för ombyggnad. Personalen hade därför sina arbetsrum utlokaliserade till en byggnad i tingsrättens närområde. Jag hade där min arbetsplats i ett "kontorslandskap" som inte medgav någon riktig arbetsro utom på kvällstid. Målet kom upp till huvudförhandling under denna tid.

Som jag ovan anför har domskälen i det här målet i huvudsak belagts med sekretess. I ett sent skede av domens avfattning har jag beslutat att flytta ett stycke som anger de tilltalades inställning till åtalet och till skadeståndsyrdandet från domens sekretessbelagda del till dess offentliga del. Målsägandens namn har därvid av förbiseende – och möjligen på grund av vissa datatekniska brister i tingsrättens s.k. Måhs-system – kommit att stå kvar i texten.

Ovanstående är förklaringen till att målsägandens namn har offentliggjorts, vilket djupt beklagas.

DD anförde bl.a. följande.

Jag utgår från att BB inte observerat att domen i den del den inte var sekretessbelagd anger målsägandens namn, d v s att han under processens gång utgick från att de sekretessbelagda uppgifterna om målsäganden var och skulle förbli just sekretessbelagda.

Enligt 9 kap. 16 § första stycket sekretesslagen gäller sekretess hos domstol i bl a mål om ansvar och skadestånd för sexualbrott för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Det föreligger alltså i och för sig en presumtion för att uppgifterna är offentliga. För att skydda en målsägande, vars namn, adress och personnummer sekretessbelagts, räcker det oftast med att i domen lämna s k avidentifierade uppgifter (exempelvis benämna målsäganden xx) utan att risk för skada eller men uppkommer för målsäganden. I sådana fall finns oftast inte anledning att sekretessbelägga ytterligare uppgifter i målet mer än bandinspelningar från förhör bakom stängda dörrar vid vilka målsägandens namn nämns.

Det kan finnas skäl, att med stöd av 9 kap. 16 § sekretesslagen sekretessbelägga andra uppgifter i akten eller domen. Det skall då vara fråga om, enligt mitt sätt att se det, sådana ”kringuppgifter” som kan leda fram till att målsäganden lider skada eller men om uppgiften röjs. Det är närmast fråga om att sekretessbelägga uppgifter som kan leda till att målsägandens identitet röjs.

Mot denna bakgrund har det enligt min mening inte funnits skäl sekretessbelägga delar av den gärning som åtalet avsåg. Det skall dock framhållas att gärningsbeskrivningen i den del som nu diskuteras synes ha varit, högst tveksamt om inte felaktigt, sekretessbelagd liksom den egentliga förundersökningen när åtal väcktes.

Vad gäller ämbetets fråga under b) i remissen hade det, om målsäganden avidentifierats i domen, inte, som jag ser det, funnits något skäl att i någon del sekretessbelägga domskälen.

Sekretess enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen för en uppgift i ett mål upphör att gälla om uppgiften förebringas vid offentlig förhandling i målet. Förebringas däremot sekretessbelagd uppgift vid förhandling bakom stängda dörrar består som huvudregel sekretessen under den fortsatta handläggningen vid domstolen. Sedan domstolen skilt målet från sig består sekretessen endast om domstolen i dom eller beslut förordnat om det. För uppgifter som inte finns i tingsrättens dom och inte heller förebringats vid huvudförhandlingen består däremot sekretessen utan särskilt förordnande. Sekretessförordnandet i domslutet har därför, enligt mitt förmenande, blivit väl vidlyftigt.

Det är naturligtvis av stor vikt för en målsägande i den här typen av mål att vederbörandes identitet inte avslöjas. Jag har inte anledning tro annat än att den omständigheten att målsägandens namn förekommer i den offentliga delen av domen beror på ett beklagligt olycksfall i arbetet.

CC anförde bl.a. följande.

Jag delar den syn på sekretessbestämmelsernas innehåll och tolkning som antecknats i hovrättens dom och som även framförts av chefsrådmannen DD. Härutöver finns anledning att särskilt framhålla följande.

Det är som regel inte nödvändigt – och då i princip inte heller tillåtet – att sekretessbelägga en gärningsbeskrivning om denna avidentifierats. Det kan dock framhållas, att det inte är helt ovanligt att hela eller delar av en gärningsbeskrivning behöver sekretessbeläggas, även om målsäganden inte nämns vid namn. Så kan vara fallet med sådana moment av gärningsbeskrivningen som gör att det går att sluta sig till vem som utsatts för brottet även om gärningsbeskrivningen avidentifierats. Sådana skäl förefaller inte ha förelegat i det aktuella målet

Det är vidare ibland nödvändigt och i överensstämmelse med sekretesslagstiftningen att sekretessbelägga även berättelser och i vart fall delar av egentliga domskäl och

skiljaktig mening i ett sexualbrottmål. Generellt sett torde gälla att avidentifiering av personuppgifter medför väsentligt mindre behov av sekretess i övriga delar av domen och därför större möjlighet att tillgodose offentlighetsprincipen. Om målsägandens namn är offentligt eller hon annars kan identifieras kan det emellertid vara befogat att hemlighålla även berättelser och delar av egentliga domskäl. Det bör emellertid vara möjligt att avidentifiera i vart fall så mycket av de egentliga domskälen att det går att förstå varför domstolen dömt på visst sätt samtidigt som målsägandens integritet skyddas. Jag kan inte se att detta skulle varit omöjligt i förevarande mål.

Som hovrätten framhållit kan rätten i domslutet inte sekretessbelägga annat skriftligt material än det som föredragits inför stängda dörrar. Redan av den anledningen är sekretessförordnandet i tingsrättens dom felaktigt. Även i övrigt är tingsrättens sekretessförordnande väsentligt mer långtgående än som är påkallat av skyddet för målsäganden. Sekretessförordnandet är således inte förenligt med sekretesslagens bestämmelser.

I nu förevarande mål borde i enlighet med 9 kap. 16 § sekretesslagen målsägandens namn genomgående ha varit belagt med sekretess. Såväl av domens utformning som av BB:s yttrande framgår också att det inte varit rättsens avsikt att namnge målsäganden. Tvärtom så har – i enlighet med vad som ovan anförts – alltför omfattande förordnanden om sekretess gjorts just för att skydda målsäganden. Att målsägandens namn trots detta nämns i den del av domen som inte sekretessbelagts framstår mot denna bakgrund som ett djupt beklagligt men oavsiktligt misstag.

Sammanfattningsvis anser jag att tingsrättens hantering av sekretessfrågorna inte skett i enlighet med gällande regler och praxis. Det är särskilt olyckligt att detta medfört att en målsägande inte fått det skydd för sin integritet som hon haft rätt till.

Upplysningsvis kan jag meddela att tingsrätten till våren kommer att uppmärksamma vissa sekretessfrågor vid en särskild praxisdiskussion. Vid denna kommer även de frågeställningar som här har varit aktuella att behandlas.

Hovrättens över Skåne och Blekinge dom i målet inhämtades.

I ett beslut den 13 april 2005 anförde *chefsJO Melin* följande.

Rättslig reglering

Av 30 kap. 5 § rättegångsbalken (RB) framgår att en dom skall avfattas skriftligen och i skilda avdelningar ange bl.a. parternas yrkanden och de omständigheter som dessa grundats på samt domskälen med uppgift om vad som är bevisat i målet.

Enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess hos domstol i bl.a. mål om ansvar för sexualbrott för uppgift om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs.

Av 12 kap. 3 § sekretesslagen följer att sekretessen upphör att gälla om uppgiften förebringas vid offentlig förhandling i målet. Förebringas sekretessbelagd uppgift vid förhandling inom stängda dörrar består sekretessen under den fortsatta handläggningen, om domstolen inte förordnar annat. Sedan domstolen har skilt målet från sig, består sekretessen endast om domstolen i domen har förordnat om det.

I 12 kap. 4 § sekretesslagen anges bl.a. att sekretess för uppgift i mål upphör att gälla i målet om uppgiften tas in i domen i målet, såvida domstolen inte har förordnat att sekretessen skall bestå.

Bedömning

I målet var två personer åtalade för våldtäkt. Åklagaren hade i stämningsansökningen sekretessbelagt målsägandens identitet samt delar av gärningsbeskrivningen. Tingsrätten höll, med hänvisning till 5 kap. 1 § RB och 9 kap. 16 § sekretesslagen, huvudförhandling i målet inom stängda dörrar. I en dom den 24 mars 2003 ogillades åtalet. I domen förordnades att sekretess enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen skulle bestå för alla uppgifter i målet utom domslutet och stämningsansökningen.

Domen kom således att bestå av en offentlig del och en sekretessbelagd bilaga.

Den offentliga delen av domen innehöll, förutom domslutet, delar av gärningsbeskrivningen, målsägandens skadeståndsanspråk, uppgifter om de tidsperioder under vilka de tilltalade varit berövade friheten och deras inställning till yrkandena samt delar av en namngiven nämndemans skiljaktiga mening. I avsnittet under vilket de tilltalades inställning redovisades nämndes även målsäganden vid namn.

En dom i vilken ett åtal om våldtäkt prövas kan innehålla sådana uppgifter som det kan finnas skäl att sekretessbelägga med stöd av 9 kap. 16 § sekretesslagen. Det ankommer på domstolen att avgöra huruvida offentlighets- eller sekretessintresset har störst tyngd i det enskilda fallet. Generellt gäller emellertid att domstolen bör iakttä restriktivitet vid sekretessbeläggning av domar. Det är av rättssäkerhetsskäl angeläget att allmänheten ges insyn i, och möjlighet att kritiskt granska, den rättskipning som sker i domstol. Det krävs, enligt min uppfattning, särskilt starka skäl för att sekretessbelägga åklagarens gärningsbeskrivning, den tilltalades inställning till åtalet eller domstolens s.k. egentliga domskäl, dvs. den del av domen i vilken domstolen redovisar sin värdering av bevisningen och sin prövning av hur det som ansetts vara bevisat i målet skall bedömas i rättsligt hänseende.

Som tingsrätten har anfört i sitt yttrande medför en s.k. avidentifiering av målsägandens personuppgifter i ett mål av nu aktuellt slag vanligen att behovet av sekretess i övriga delar av domen minskar väsentligt. En sådan åtgärd utesluter emellertid inte att andra uppgifter i domen kan behöva beläggas med sekretess. Det kan vara fråga om sådana uppgifter som leder till att målsäganden kan identifieras eller uppgifter som är särskilt känsliga och motiverar att målsäganden, genom sekretessbeläggning, får skydd även gentemot personer som redan känner till målsägandens identitet.

I den sekretessbelagda bilagan till domen angavs inledningsvis målsägandens namn. Därefter återgavs den del av gärningsbeskrivningen som åklagaren sekretessbelagt. Under rubriken domskäl framgick sedan vilken bevisning, såväl

skriftlig som muntlig, som åberopats i målet. Därpå följde referat av samtliga hörda personers berättelser samt ett längre avsnitt med rubriken tingsrättens bedömning där domstolens slutsatser, de egentliga domskälen, redovisades. Slutligen återgavs den skiljaktiga meningen.

Jag har självfallet inget att erinra mot att uppgiften om målsägandens identitet var sekretessbelagd.

När det gäller sekretessen beträffande uppgifter i delar av gärningsbeskrivningen konstaterar jag följande. Stämningsansökningen omfattade tre sidor och var utformad så att det i gärningsbeskrivningen på sidan 1 hänvisades till en bilaga (sidan 3) som, utan angivande av målsägandens identitet, innehöll en beskrivning av olika gärningsmoment. Tingsrätten förordnade i domslutet att sekretessen för alla uppgifter i målet, utom domslutet och stämningsansökningen, skulle bestå. Något särskilt förordnande rörande den del av stämningsansökningen som fanns på sidan 3 gavs inte. Detta medförde enligt min uppfattning att hela stämningsansökningen blev offentlig och att gärningsbeskrivningen därmed i sin helhet hade bort redovisas i den offentliga delen av domen. Det är emellertid uppenbart att det inte var tingsrättens avsikt att genom förordnandet i domslutet låta hela stämningsansökningen bli offentlig. Även om man bortser från utformningen av sekretessförordnandet och den följd som detta fått anser jag, i likhet med CC, att det knappast kan anses ha funnits tillräckliga skäl att i domen sekretessbelägga delar av gärningsbeskrivningen i målet.

Tingsrätten sekretessbelade också domskälen, utom såvitt avsåg redovisningen av de tilltalades inställning till åtalet.

Under rubriken domskäl redovisades först bevisningen i målet. Den av åklagaren åberopade bevisningen fanns emellertid angiven redan i den del av stämningsansökningen som inte omfattades av sekretessförordnandet i domslutet. Det fanns därför inte skäl att i domen, förutom beträffande målsägandens namn, sekretessbelägga uppgiften om vilken bevisning åklagaren åberopade. Tingsrättens åtgärd att sekretessbelägga referaten av de berättelser som parter och vittnen lämnade har jag däremot inga synpunkter på.

Min uppfattning är, som redan framgått, att det endast undantagsvis kan vara acceptabelt att sekretessbelägga de egentliga domskälen. Genom avidentifiering av bl.a. målsägandens personuppgifter anser jag att det i domen borde ha varit möjligt att, med bibehållet skydd för målsägandens integritet, redovisa de egentliga domskälen, i vart fall i huvudsak, i en offentlig del av domen. Samma resonemang gäller givetvis beträffande den skiljaktiga meningen. Jag är således kritisk till att domskälen kom att i det närmaste helt sekretessbeläggas.

I domslutet förordnade tingsrätten att sekretess enligt 9 kap. 16 § sekretesslagen skulle bestå för alla uppgifter i målet utom domslutet och stämningsansökningen. BB har upplyst att detta förordnande, på grund av den ansträngda arbetssituationen, inte formulerades med tillräcklig precision. Sekretessförordnandet är, som

tingsrätten har anfört i sitt yttrande, felaktigt redan genom att det omfattar även annat skriftligt material än det som föredragits inom stängda dörrar. Även i övrigt förefaller det uppenbart att en så omfattande sekretess som den som tingsrätten förordnat om inte har haft stöd i sekretesslagen. Jag har ovan redogjort för min bedömning när det gäller sekretessförordnandets betydelse beträffande gärningsbeskrivningen.

Vid formuleringen av ett sekretessförordnande är det naturligtvis viktigt att domstolen omsorgsfullt överväger vilka uppgifter som bör omfattas av sekretess samt utformar förordnandet så att det tydligt framgår vilka uppgifter som avses. Så har uppenbarligen inte skett i det här fallet. Enligt min mening är det lämpligt att i ett sekretessförordnande, genom angivande av t.ex. aktbilagenummer, ange vilka handlingar, eller vilka avsnitt i dessa, som skall omfattas av sekretess. För att det i efterhand skall vara möjligt att kontrollera vilka uppgifter som har förebringats inom stängda dörrar och således kan omfattas av ett sekretessförordnande är det självfallet av betydelse att detta antecknas i ett protokoll över sammanträdet, i domen eller på annan plats i akten (jfr prop. 1979/80:2 s. 305).

I den offentliga delen av domen nämndes målsäganden vid namn. Det råder ingen tvekan om att tingsrättens avsikt var att uppgift om målsägandens namn skulle ha varit sekretessbelagd och att namnet angavs av misstag. BB har beklagat det inträffade. Jag konstaterar att det naturligtvis är oacceptabelt att en uppgift som borde vara skyddad av sekretess röjs.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att handläggningen av sekretessfrågorna i målet i flera avseenden har varit felaktig och inte stått i överensstämmelse med sekretesslagen och praxis inom området. BB förtjänar allvarlig kritik för sin handläggning.

Vad som i övrigt kommit fram föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.